

Quum redditi quodammodo studiis philosophicis per carissimi filii dissertationem philosophicam, qua diem natalem sexagesimum septimum nobis congratulatus est¹⁾, nonnulla in Aristotelis libris metaphysicis, philosophorum principis legeremus, vexavit nos, quod multos, τὸ τί ἐστὶ, et τὸ τί ἦν εἶναι. Nam hae loquendi formulae saepissime ab Aristotele ita conjunguntur, ut videantur ejusdem argumenti esse, sed etiam ita distinguuntur, ut manifestum sit, iis diversa significari. Facile intellectu esse videtur prius: τί ἐστὶ, quid est, quid est res? sed posterius: τὸ τί ἦν εἶναι, quid erat esse, quibus verbis etiam interpretes latini reddiderunt, tam difficile est explicatu, ut ei vix ulla subjecta esse videatur sententia. Primum igitur haec verba grammatice interpretemur, et quae verborum structura sit, exponamus. Nihil plus lucis his verbis affundere videtur, quam quae leguntur in Analyticis posterioribus lib. II. 13. (ed. Bekkeri pag. 96. b. 6.): ἀνάγκη γὰρ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν τριάδι εἶναι, οἷον γένος τι εἶναι τοῦτο, ἢ ὀνομασμένον ἢ ἀνώνυμον· ἔσται τοίνυν ἐπὶ πλείον ἢ τῇ τριάδι ὑπάρχον. — — εἰ τοίνυν μηδενὶ ὑπάρχει ἄλλω ἢ ταῖς ἀτόμοις τριάσι, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ τριάδι εἶναι. Necesse enim, nisi haec est essentia²⁾ ternarii, ut sit veluti genus quoddam vel nominatum vel sine nomine. Patebit igitur latius, quam quod ternario inest. — — Si igitur nulli inest alii, quam individuus ternariis, haec esset ternarii essentia. Invenimus hic: ἦν τριάδι εἶναι, ita dictum, ut indicet, hanc triadis vel ternarii esse naturam sive essentiam, et: πλείον ἢ τῇ τριάδι ὑπάρχον i. e. latius notione quam quod soli triadi inest, et deinde, hoc esse triadi proprium, in eo esse ternarii numeri naturam, in eo quidem, quod nulli alii inest, nisi huic soli. Ita quoque (pag. 96. b. 14.) legimus: τὸ αὐτῷ εἶναι ἔσται, pariter alii, quodcunque fuerit eorum, quae ita

¹⁾ De eo, utrum repugnantiae in notionibus usu vitae nobis exhibitae ab Herbarto propositae logico principio identitatis et contradictionis confirmantur nec ne. Scripsit Bernhardus Carolus Egbertus Anton, Gorlic, 1844.

²⁾ De hac voce a Cicerone inventa, nec vero in ejus scriptis, quae supersunt, reperienda, copiosius exposuimus in programme de categoriis, 1844. p. 9. 10.

monstrantur, hoc ei esse erit, i. e. ea natura ejus erit. Item dicit Aristoteles *Analyt. post. II. 6.* (p. 92. a. 9.): *τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ εἶναι ἐκεῖνω*, haec vero est illius essentia. Sic: *ἐπιστήμη ἐκάστου ἐστὶν ὅταν τὸ τί ἦν εἶναι ἐκεῖνω γινώμεν.* Scientia cujusque rei est in eo, quod ejus substantiam novimus (quae ei sit essentia), *Metaphys. VI. 6.* (p. 1031. b. 6.). Sic: *τὸ τί ἦν εἶναι Καλλία* (olim legebant *Καλλίαν*, sed Brandisius et Bekkerus ediderunt recte: *Καλλία*) *Metaphys. IV. 18.* (p. 1022. a. 27.) Ita etiam: *τὸ Α ἐστὶ τῷ Γ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ἡ οὐσία* (Buhlilii editio dat Vol. II. p. 567. lin. 8. *τοῦ Γ*), *Anal. post. II. 4.* (pag. 91. b. 8.) et: *τῶν τί ἦν εἶναι τῷ αὐτῷ πράγματι*, *Anal. II. 8.* (pag. 93. a. 12.) eorum, quae ad ejusdem rei substantiam pertinent. Luculentum igitur est, illud ἦν cum dativo modo addito modo supplendo conjunctum significare: esse alicui, i. e. esse ei proprium, vel potius essentiale (sit venia verbo); nam ἴδιον aliud esse infra docebimus, et infinitivum εἶναι deinde substantive addi, et significare id ipsum, quod rei est, i. e. quo res ipsa exstat, naturam et essentiam rei; equus non esset equus, nisi ei esset equi natura, τὸ τί ἦν εἶναι τῷ ἵππῳ. Ita illam locutionem intellexit etiam Alexander Aphrodisiensis, (quem quidem Commentariorum in Aristotelem, qui vulgo ei assignantur, auctorem fuisse jure negasse videtur Brandisius), ad *Topic. I. 5.* (p. 256. a. 47.) Dicit enim: *λέγει γὰρ ὄρος τὴν οὐσίαν, καὶ ἐν ᾧ ἐστὶν ἐκάστῳ τὸ εἶναι, τοῦτο δηλοῖ, οὐ συμβεβηγός*, et addit, si plura unicuique rei convenient, ea sola a definiendo eximi, in quibus ei sit essentia (*ἐν οἷς ἐστὶν αὐτῷ τὸ εἶναι*). Opponit igitur id, in quo unicuique est τὸ εἶναι, essentiam ei, quod casu ei inest, τῷ συμβεβηγότη. Ex verbis Alexandri Aphrodis. *τοῦτο δὲ τὸ τί ἦν εἶναι ὡς ὀνομαστικὸν μὲν συλλαβῶν ἐξενήνοχε* (p. 256. a. 40.) simul patet, illa dictione non nisi nomen substantivum, (rei naturam, essentiam) describi. Idem ibidem (lin. 41. et 43.) vocabulo εἶναι praeponit τὸ, quo articulo declarat, infinitivum pro substantivo habendum esse. Nec mirum, quia verba τὸ τί ἦν εἶναι nomen substantivum describunt, quod τῶν τί ἦν εἶναι supra lin. 9. legimus et τὰ τί ἦν εἶναι *Metaphys. VI. 6.* (p. 1031. b. 9.): *ὁμοίως πάντα ἐστὶν ἢ οὐδὲν τὰ τί ἦν εἶναι*, quae quidem verba Scholiastes (p. 747. a. 39.) ita interpretatur: *τοῦτ' ἐστὶν ἢ πάντα τὰ τί ἦν εἶναι τῶν ἰδεῶν χορὴ λέγειν ὡς εἶσιν, ἢ οὐδέν*, vel omnia, quae ad naturam idearum pertinent, oportet dicere esse, vel nihil. Pluralis igitur significat plurium rerum substantiam. Est quasi nomen indeclinabile. Etiam alia ratione dativo, verbo εἶναι addito, ab Aristotele significari, aliquid alicui rei substantiam efficere, plures loci docent. Sic de anima *III. 4.* (pag. 429.

b. 10.) ἄλλο ἐστὶ, inquit, τὸ μέγεθος καὶ τὸ μέγεθει εἶναι καὶ ὕδωρ καὶ ὕδατι εἶναι, aliud est magnitudo, aliud quod magnitudini proprium est, magnitudinis natura, aliud aqua, aliud aquae essentia, in quibus haec inest sententia: in magnitudine et aqua omnia insunt, quae ad magnitudinis vel aquae naturam pertinent. Nam nisi inessent, non esset magnitudo vel aqua, sed in iis etiam alia simul insunt, at τὸ esse magnitudini vel aquae id solum continet, quod in notione magnitudinis vel aquae cogitatur. Trendelenburgius (Rhein. Museum für Philol., Gesch. u. griech. Philos. ed. a Niebuhrio et Brandisio 1828. pag. 459.) interpretatur ita: die Grösse, et: das Grösse seyn. Malim his verbis interpretari: die Grösse, intelligo aliquid quod est et magnitudinem habet, et: das Wesen der Grösse, id quod magnitudini est, ergo quod inest in ejus notione. Legimus deinde apud Aristotelem ibid. (p. 429. b. 12.), in nonnullis rebus accusativum verbo εἶναι adjectum cum dativo unum idemque indicare. Hoc fit, si res talis fuerit, ut in se non habeat, nisi ea sola, quae pertinent ad ejus naturam. Dicit enim Metaphys. VI. 11. (p. 1037. a. 33.): καὶ ὅτι τὸ τί ἦν εἶναι καὶ³) ἕκαστον ἐπὶ τινῶν μὲν ταυτόν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν· οἷον καμπυλότης καὶ καμπυλότητι εἶναι, εἰ πρώτη ἐστίν, et Metaphys. VII. 3. (p. 1043. b. 2.) ψυχὴ μὲν γὰρ καὶ ψυχῇ εἶναι ταυτόν, ἀνθρώπων δὲ καὶ ἀνθρώπων οὐ ταυτόν, εἰ μὴ καὶ ἡ ψυχὴ ἀνθρώπων λεχθήσεται· οὕτω δὲ τινὶ μὲν, τινὶ δ' οὐ (sc. idem est). Causa cur Aristoteles curvitatem et τὸ καμπυλότητι εἶναι, curvatis naturam, et animum atque animi naturam non differre dicat, at hominem ab hominis natura distinguendum esse confirmet, haec est, quod curvitatem per se intelligit, πρώτην οὐσίαν, principalem naturam, quam ait Metaphys. VI. 11. (p. 1037. b. 3.) ejusmodi esse, ut non dici possit aliud in alio esse, in re subposita, ὑποκειμένῳ, ut materia; ergo curvitatem per se nulli alii rei adhaerentem cogitat. Animum autem dicit esse principalem naturam, ἡ ψυχὴ οὐσία ἢ πρώτη Metaphys. VI. 11. (p. 1037. a. 5.). Hominem denique atque hominis naturam idem esse negat, quia, licet animus sit natura prima vel principalis, homo tamen talis natura non sit, quippe qui praeter animum habeat corpus ex materia factum, τὸ δὲ σῶμα ὕλη (ibid. lin. 6.).

³) Καὶ vulgo non habent; etiam Bekkerus omisit, sed Trendelenburgius (Rhein. Mus. p. 460.) ex varia lectione Brandisii recepit, et loco aptum est. Nam propter ταυτόν requiritur, ut duo sint nominata.

Sed nunc commemorandum est aliud genus adhibiti dativi, quem grammatici dicunt per attractionem additum esse, ne quis tironum cum dativi usu modo explicato permisceat, quia etiam dativus attractionis in scriptis Aristotelis reperitur. Sic legimus *Categor. X.* (p. 12. b. 37.) *εἰ μὴ οἷς φύσει τὸ ἐν ὑπάρχει, οἷον τῷ πυρὶ τὸ θερμῶ εἶναι καὶ τῇ χιόνι τὸ λευκῆ*, et *Topic. II. 1.* (pag. 109. a. 14.) *εἰ ὑπάρχει τινὶ ζῳῶ πεζῶ δίποδι εἶναι*, atque *Ethic. ad Nicom. III. 7.* (p. 1113. b. 13.) *ἐφ' ἡμῖν ἄρα τὸ ἐπιεικέσι καὶ φράλοις εἶναι*. Hic invenis per attractionem ad *πυρὶ*, *θερμῶ* pro: *θερμὸν εἶναι*, *λευκῆ* pro: *λευκὴν* ad *χιόνι* referendum, *πεζῶ δίποδι εἶναι* ad *ζῳῶ* pro *πεζὸν δίπουν*, et *ἐπιεικέσι καὶ φράλοις* ad *ἡμῖν* pro *ἐπιεικέσι καὶ φράλοισι*⁴). Idque postremum eo diligentius est observandum, quod *ibid.* (lin. 12.) *τοῦτο ἦν τὸ ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς εἶναι* legitur, ubi attractio nulla est, sed Aristoteles hoc vult, id esse, quod naturam bonorum et malorum hominum vel eorum essentiam efficiat. Hoc enim facit, ut homines sint boni vel mali, quod faciunt honesta vel turpia, id quod penes ipsos, in ipsorum potestate esse dicit.

Quodsi conjunctio verborum *ἦν εἶναι* difficultatem non amplius habet, quia satis luculenta esse videtur, imperfectum tamen pro praesenti nos offendit. Cur Aristoteles dicit: *τὸ τί ἐστι*, nec tamen: *τὸ τί ἐστιν εἶναι*, sed: *τὸ τί ἦν εἶναι*? Quodsi quis oculo properante legerit, quae in *Analyt. poster. II. 3.* (pag. 90. b. 3.) scripta sunt: *ὁ μὲν γὰρ ὀρισμὸς τοῦ τί ἐστιν εἶναι δοκεῖ*, possit arbitrari, hic dictum esse: *τί ἐστιν εἶναι*, sed *εἶναι* pertinet ad: *ὀρισμὸς*, definitio esse videtur *τοῦ τί ἐστιν*, non *τοῦ τί ἦν εἶναι*, i. e. ea illud explicare videtur, non hoc. Nec tamen nunquam pro *ἦν* aliud tempus substitui, defendi potest, quia *Anal. poster. II. 13.* (pag. 96. b. 11.) legimus: *τοῦτ' ἂν εἴη τὸ τριάδι εἶναι*, et *ibid.* (lin. 14.) *τὸ αὐτῶ εἶναι ἔσται*. Sed tamen in locutione: *τί ἦν εἶναι*, *ἦν* pro *ἐστὶ* constanter ab Aristotele dicitur, quod observavit Trendelenburgius (*Rhein. Mus.* p. 480.). Quaestio igitur est, quomodo illud imperfectum sit interpretandum. Scholiastes (p. 256. a. 43.) dicit: *τῷ γὰρ „ἦν“ οὐχ ὡς τοῦ παρελθόντος χρόνου δηλωτικῶ κέχρηται νῦν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἔστιν· συνήθη δὲ ἢ τοιαύτη ἐστὶ χρῆσις*, v. c. *τίς ἦν ὁ κόπτων τὴν θύραν*; quis pulsavit januam? pro: quis pulsat januam? Interdum vero Aristoteles *εἶναι* omisit. Sic *Metaphys. VI. 4.* (p. 1029. b. 26.) haec leguntur: *καὶ ὑπάρχει καὶ τούτοις τὸ τί ἦν εἶναι, οἷον λευκῶ ἀνθρώπῳ τί ἦν λευκῶ ἀνθρώπῳ*, i. e.

⁴) Simillimum est Latinorum: contigit mihi esse tam felici.

albo homini est id, quod est homini albo sc. essenziale, ad naturam ejus necessario pertinens. Ergo *τί ἦν λευκῶ* dictum pro: *τί ἦν εἶναι λευκῶ*. Nec tamen τῶ „ἦν“ τὸ „εἶναι“ temere et ex supervacuo (*μάτην, ἐκ περισσοῦ*) additum esse, Scholiastes (pag. 256. b. 4.) docet; nam si ἦν idem est, quod ἐστὶ, τὸ τί ἦν et τὸ τί ἐστὶ non discerni possent. Imperfectum pro praesenti vulgo dici, praeter Alexandrum Aphrodis., etiam ab aliis probatum est. Praecipue hoc discere potes ex Budaei Commentariis linguae graecae (ed. 1529. pag. 89.), qui plura exempla affert. Sic apud Gregorium Nazianzenum de baptismo haec leguntur: *εἰ ζωφός ἦσθα καὶ ἀλαλος, ὁ λόγος ἐνηχησάτω σοι*, quibus deinde opponitur: *εἰ δὲ τυφλός εἶ*. Ergo non dubium est, quin ἦσθα persona secunda imperf. personae secundae praes. εἶ substitui possit. Pari modo personam tertiam imperf. pro tertia praes. adhiberi, aliis exemplis ostendit, v. c. Aristotelis ipsius de mundo 5. (p. 396. b. 4.), ubi imperfecto ἦν respondet praesens *ἀποτελεῖ*. Itaque etiam in locutione *τί ἦν εἶναι* idem esse putat ἦν, quod ἐστὶ. Notissimum etiam est *ἐχρῆν* pro *χρῆν*, *ἔδει* pro *δεῖ*, *προσῆκεν* pro *προσῆκει*, *ἔπλεο*, eras, pro *εἶς* (Iliad. I. 418. adeo verbo *νῦν*, nunc, addito), *ἔπλετο* pro *ἐστί*. Similiter dicitur aoristus *ἐπέδασσεν* pro *κεδάξει*, dissipat (Iliad. XVII. 283.), *προσευξάμενοι εἶπον* pro: *προσευχόμενοι* Act. Apost. I. 24. Praeterea Vigerus de praecipuis graecae dictionis idiotismis (ed. Hermann, Lips. 1813. p. 214. et 237.) idem docens confert Horatii: nunc erat pro: est (Od. I. 37. 4.). Trendelenburgius vero in eo non acquiescens, causam imperfecti in dictione *τί ἦν εἶναι*, aliam sibi reperisse visus est, hanc quidem, quod ea significet archetypum rei, rei quasi delineatam speciem, quae in mente rem creatis vel efficientis prius fuerit, quam res ipsa secundum illud archetypum creata vel facta (Rhein. Mus. p. 479. 80.), suamque opinionem probari arbitratur his Aristotelis verbis: *συμβαίνει τρόπον τινα ἐξ ὑγείας τὴν ὑγίειαν γίνεσθαι καὶ τὴν οἰκίαν ἐξ οἰκίας, τῆς ἄνευ ὕλης τὴν ἔχουσαν ὕλην* Metaphys. VI. 7. (p. 1032. b. 11.), quae ita interpretatur, quasi ex notione sanitatis mente concepta oriatur ipsa sanitas, et ex notione domus, quae mente sit concepta, domus ipsa, ita, ut illa sit prius, haec, quae materiam habeat, posterius. Sed cogitasse Aristotelem verba facientem de τῶ τί ἦν εἶναι, aliquam rerum imaginem antequam res ipsa esset, a rei auctore mente conceptam, similem designationi domus aedificandae, quam architectus prius, quam domum facit, non est probabile. Probabilius nobis videtur, quod Car. Kühnius in dissertatione de notionis definitione, qualem Aristoteles constituerit, p. 7. proponit, τὸ τί ἦν εἶναι rei essentiam indicare, sed imperfectum non vim et potestatem

habere praeteriti temporis, sed potius caussae rei, quae certe cogitatione prius fuerit, necesse sit, quam id, quod per caussam sit ortum. Nec tamen omnino nobis satisfacit, quia rei natura et essentia non potest esse ante rem ipsam, neque natura rei est ejus caussa. Accedit, quod rei alicujus natura ab aliquo mente concipi nequit, nisi ejus cognitionem ex re ipsa hauserit. Nobis igitur videtur ἦν aoristi, i. e. indefiniti temporis vices sustinere, quia verbo εἰμὶ aoristus nullus est. Significari tamen, sicut aoristo plerumque, aliquid, quod antecesserit, prius fuerit, quam aliud, minime negamus. Ita etiam in verbis Thucydidis II. 61. a Reizio ad Vigerum allegatis (p. 237.): εἰ δ' ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἴξαντας εὐθύς τοῖς πέλας ὑπακοῦσαι, ἢ κινδυνεύσαντας περιγενέσθαι, ὁ φηγὼν τὸν κίνδυνον τοῦ ὑποστάντος μεμπτότερος, ubi pro: si necesse est, legitur: si necesse erat, manifestum est, necessitatem antecedere antequam aliquis fugiat, necessitatem igitur re vera priorem esse, quam fugam. Ita quoque (p. 6.) τίς ἦν ὁ κόπτων dicitur de eo, qui pulsat, i. e. pulsavit et pulsare pergit. Ergo nobis ad Aristotelis dicendi formulam: τὸ τί ἦν εἶναι redeuntibus, imperfectum indicare videtur, rem non posse agnosci qualis sit, ad quarum rerum genus sit referenda, nisi nobis ejus εἶναι ante cognitum fuerit. Cognitioni rei naturae antecedit opus est, priusquam notionem alicui rei, quae tibi occurrat, convenire judicare possis; qui equi naturam, τὸ τί ἦν εἶναι, non habet perspectam, dicere non potest, aliquid animal esse equum. Notio rei plerumque prior esse non potest, quam res ipsa, sed prior sit oportet, quam aliquid agnosci possit notione contineri, ad notionis ambitum pertinere. Notio equi non potest ei esse, qui equum nunquam vidit, ergo non antequam equus erat, sed ut aliquis dicat: hic est equus, sciat oportet, quae natura equi sit, hanc noscat necesse est, antequam animal quoddam equum esse dicere potest.

Sed verbis singulis expositis jam videamus, quid illud sit, quod Aristoteles verbis: τῷ τί ἦν εἶναι significet. *Metaphys. VI. 4. (pag. 1030. a. 29.) καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, inquit, ὁμοίως ὑπάρξει πρώτως μὲν καὶ ἀπλῶς τῇ οὐσίᾳ, εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡσπερ καὶ τὸ τί ἐστίν, οὐχ ἀπλῶς τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ ποιῶ ἢ ποσῶ τί ἦν εἶναι, i. e. illud τί ἦν εἶναι pariter inerit primo et simpliciter essentiae, deinde etiam ceteris, sicut et τί ἐστίν, non quidem simpliciter τί ἦν εἶναι, i. e. rei natura, sed natura qualitate aut quantitate adjuncta, non rei natura per se, sed talis, quae habeat qualitatem et quantitatem⁵⁾. Idem*

⁵⁾ *Τί ἦν εἶναι, primum et simpliciter inest substantiae, deinde ceteris, sicut τί ἐστίν,*

dicit Metaphys. VI. 5. (pag. 1031. a. 10.) οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐθενὶ ὑπάρξει πλὴν ταῖς οὐσίαις, et (ibid. lin. 12.) ἐστὶν ὁ ὀρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἢ μόνων τῶν οὐσιῶν ἐστὶν ἢ μάλιστα καὶ πρώτως καὶ ἀπλῶς, neque τὸ τί ἦν εἶναι ulli inerit, nisi substantiis. Definitio est τοῦ τί ἦν εἶναι effatum, et τὸ τί ἦν εἶναι vel solarum substantiarum est, vel maxime primo et simpliciter. Neque minus ad explicandam formulam dicendi, quam nunc executus, hoc facit, quod dicit Metaphys. VI. 6. (p. 1031. b. 6.): ἐπιστήμη ἐκάστου ἐστὶν ὅταν τὸ τί ἦν εἶναι ἐκείνῳ γινώμεν, cognitio uniuscujusque rei est, quando ejus naturam essentialem novimus. Quam qui perspectam habet, non potest rem ignorare. Ita de anima III. 6. (p. 430. b. 27.) eum tantum intellectum verum esse censet, qui rem concepiat secundum τὸ τί ἦν εἶναι, ex quo apparet, id, quod res est, non recte posse intelligi, nisi conceperis ejus naturam substantialem, non complectentem nisi quae ad rei essentiam referenda sunt. Ita Anal. post. II. 11. (pag. 94. a. 20. 21.) et Metaphys. I. 3. (pag. 983. a. 25.) eum se rem scire ait dicere, qui primam ejus causam se nosse arbitretur, quae sit in τῷ τί ἦν εἶναι. Itaque ei definitio est λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων Topic. I. 5. (p. 101. b. 39.) et Topic. VII. 5. (p. 154. vitio typogr. p. 150. a. 32.). Similiter aliis in locis ita legimus: ἔτι τὸ τί ἦν εἶναι οὐ ὁ λόγος ὀρισμὸς Metaphys. IV. 8. (p. 1017. b. 21.), ὥστε τὸ τί ἦν εἶναι ἐστὶν ὅσων ὁ λόγος ἐστὶν ὀρισμὸς Metaphys. VI. 4. (p. 1030. a. 6.), ὁ ὀρισμὸς οὐσίαις τις⁶) γνωρισμὸς Anal. poster. II. 3. (p. 90. b. 16.), et: τούτων, (quibus definimus οὐσίαν) ἐν τι ἐδόκει εἶναι τὸ τί ἦν εἶναι Metaphys. VI. 4. (p. 1029. b. 2.). Ex quibus omnibus elucet, id, quod definitio docet, esse τὸ τί ἦν εἶναι vel οὐσίαν rei. Ea autem explanat, quae sit rei vis et natura, vel in quonam insit rei essentia.

Ceterum ex categoriis 5. (pag. 2. a. 13.) manifestum est, substantiam primam vel principalem rerum non esse in subjecto aliquo (ἐν ὑποκειμένῳ τινί);

non quidem simpliciter τὸ τί ἦν εἶναι, sed cum qualitate et quantitate conjunctum. Ut hic sententiarum nexus efficiatur, opus est, ut antiquiorum editorum sequamur interpunctionem, et comma post τὸ τί ἐστὶν statuamus, quod necessarium esse putat Herm. Bonitzius (observatt. crit. in Arist. metaph. Berol. 1842. p. 15.). Nam si cum Brandisio et Bekkero, in cujus versione latina tamen servatum est, omittis, dicitur τί ἐστὶν non simpliciter esse τί ἦν εἶναι.

⁶) Alii legunt τινός. Sic Buhlii editio Vol. II, pag. 561.

ergo principalem substantiam esse dicit notionem, quae non nisi qualitates rei essentiales, sine quibus res esse non possit, ὧν ἀναιρουμένων ἀναιροῖται τὸ ὅλον Metaphys. IV. 8. (pag. 1017. b. 18.), quibus sublatis tollatur tota res, complectitur, nec non Categor. 5. (pag. 4. a. 10.) hoc esse ait proprium substantiae, τῇ οὐσίᾳ, ut quum idem unumque sit, contraria in se suscipere possit. Sic homo potest albus esse, potest etiam niger esse, potest doctus esse et non doctus. Quodsi alterutrum ei addis, non amplius habes οὐσίαν πρώτην. Nam cogitas aliquid, quod salva notione hominis tolli potest. Quodsi quaeris, quomodo Aristotelis: τί ἐστι distinguendum sit ab ejus: τί ἦν εἶναι, secundum ea, quae disputavimus, ita respondendum est. Si interrogas, quid sit res, rem vis declarari omnibus suis virtutibus et qualitatibus, quarum multae re ipsa non sublata tolli possunt, quia ad rei naturam non pertinent; interrogas igitur, qualis res est? (was ist die Sache?), at si quaesieris: quae est rei natura? τί ἦν εἶναι αὐτῷ; interrogas, quae rei ita sint propria, ei ita inhaereant, ut sejungi neutiquam queant, quum rei natura ipsa iis efficiatur, (was ist der Sache wesentlich? was ist, worinne besteht ihr Wesen?) Hoc ita intelligendum esse, ex iis patere nobis videtur, quae iam p. 5. attulimus verba Aristotelis: ἄλλο ἐστὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ μέγεθει εἶναι καὶ ὕδωρ καὶ ὕδατι εἶναι. Nam manifestum est, prius pertinere ad quaestionem, τί ἐστι, alterum ad interrogationem: τί ἦν εἶναι; Si quaeris: τί ἐστι; dicendum: ὕδωρ, aqua est, et intelligenda est aqua, qualis reperitur in rerum natura, cum variis qualitatibus, quae ei inesse possunt, nec vero necessario insunt, contra quaerenti: τί ἦν εἶναι; respondendum est: τὸ ὕδατι εἶναι, i. e. quod naturam aquae efficit, quae est ipsa aquae essentia. Prius igitur referendum est ad rem, quae est in rerum natura, cui multa insunt, quae casu fortuito accesserunt, alterum ad rem, quae mente concipitur, i. e. ad notionem ea omnia accurate complectentem, quibus remotis res ipsa nulla est atque aliarum rerum nihil admiscentem⁷⁾. Illud τί ἐστι pertinet ad phaenomenon, quod nobis apparet, hoc τί ἦν εἶναι ad noumenon, quod a nobis cogitatur. Quapropter etiam dicit Metaphys. VI. 7. (p. 1032.

⁷⁾ Non male Herm. Bonitzius (observatt. crit. in Aristot. libr. metaphys. p. 14.) ita exponit: est rei singularis ea notio, qua unice ipsius rei natura significetur, excludatur autem, quidquid vel ad materiam spectat, vel interposita alia notione accedit, et interpretatur: notionem substantialem, deficiente verbo latino, quod rem plane exprimat.

b. 14.) λέγω δ' οὐσίαν ἄνευ ὕλης τὸ τί ἦν εἶναι, dico substantiam sine materia τὸ τί ἦν εἶναι⁸). Nam nisi quid simplex est, sine corpore, materiae expers, habet multa, quae ad ipsius naturam vel essentiam non pertinent, sine quibus esse possit idem, quod est. Ea de caussa etiam Metaphys. VI. 7. (pag. 1032. b. 1.) haec legis: εἶδος δὲ λέγω τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστου καὶ τὴν πρώτην οὐσίαν, coll. VI. 10. (p. 1035. b. 32.), εἶδος intelligens rei formam sine materia. Quodsi Metaph. VI. 7. (p. 1032. b. 13.) artem medicinae εἶδος τῆς ὑγείας, et architecturam εἶδος τῆς οἰκίας dicit, non potest intelligi nisi perfecta et absoluta forma valetudinis, quae est in arte medica, et perfecta forma domus, quae est in architectura. Est εἶδος notio rei omnibus numeris absoluta, quam facit differentia specifica cum genere conjuncta, εἰδοποιὸς διαφορὰ μετὰ τοῦ γένους, Topic. VI. 6. (p. 143. b. 8.). Nec non rerum contrariarum quodam modo idem esse εἶδος dicit Metaph. VI. 7. (p. 1032. b. 2.), quia forma earum eadem sit. Sic sanitatem et morbum nuncupat, quibus sit eadem forma, quae accedente materia in contrarias partes abeat. Latinorum valetudo, quae est vel bona vel mala, hanc formam indicat. Ipse Aristoteles ita interpretatur, ut dicat, eandem rem eo, quod vel adest vel abest, facere contraria. Adesse autem vel abesse quum non possit, nisi in re supposita, ἐν ὑποκειμένῳ, forma, quae mente concipitur, necessario ad ὕλην, materiam pertinet i. e. in hac vel adest vel non adest. Quae Metaphys. VI. 4. (pag. 1030. a. 11.) scripta sunt: οὐκ ἔσται ἄρα οὐθενὶ τῶν μὴ γένους εἰδῶν ὑπάρχον τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ τούτοις μόνον, idem indicant, non posse τί ἦν εἶναι esse, ubi εἶδος non sit. Sed si εἶδος cum γένους conjunctum intelligimus generis speciem, v. c. canem quadrupedis speciem, non apertum est, cur rei natura, quae ad ejus essentiam pertinet, tantum in specie generis esse queat, sed εἶδος γένους hic esse videtur forma generis mente concepta eaque materiae expers. Verum ex alio loco Metaphys. VII. 4. (p. 1044. a. 36.), ubi Aristoteles disserit de caussis, cur homo sit, et commemorat causam ejus ὡς τὸ εἶδος, quam dicit esse τὸ τί ἦν εἶναι, patet, ut ad speciem hominis aliquis referendus sit, hoc facere naturam essentialem hominis, quae ei insit. Nam speciem generis intelligit ita quidem, ut sit id, quod ad rei naturam pertinet, nec ulli est, quod non pertineat ad eandem speciem generis.

⁸) Kantius phaenomenon id dicit, quod secundum nostram rationem intuen-
di et cognoscendi formatum, forma aliqua indutum est, noumenon vero, quod per se sine
hac conformatione exstans cogitatur.

Sic τὸ τί ἦν εἶναι cani, nulli est animali, quod ad hanc speciem generis animalium non sit referendum, i. e. nulli nisi cani soli. Ita si Metaphys. VII. 3. (p. 1044. a. 9.) legimus: ὡσπερ οὐδὲ ὁ ἀριθμὸς ἔχει τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὐδ' ἢ κατὰ τὸ εἶδος οὐσία, ἀλλ' εἴπερ, ἢ μετὰ τῆς ὕλης, manifestum est, substantiam κατὰ εἶδος opponi ei, quae habet materiam. Ergo εἶδος formam materiae oppositam declarat, quod haec verba luculenter docent. Substantia κατὰ τὸ εἶδος ea est, quae per se expers materiae cogitatur, nec major nec minor esse potest, sicut numerus per se spectatus. Sic celebratum est illud Kantianum: centum imperiales mente cogitati non minus valent, quam qui in tabula sunt numerati; nam est εἶδος, i. e. notio centum imperialium mente concepta, forma, quae complectitur contraria, et centum imperiales, quos habes, et centum, quos debes, vel quos non habes.

Quod vocabulum οὐσία, quo Aristoteles in hac re utitur, attinet, hoc exponit Metaphys. IV. 8. (p. 1017. b. 10.) et dicit Metaphys. VI. 3. (p. 1028. b. 33.), substantiam esse quadruplicem. Primum est τὸ τί ἦν εἶναι, id, per quod res per se est, qualis sine materia cogitatur, sola ejus forma, deinde universale, τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ λέγεται καθόλου ὁ πλείοσιν ὑπάρχειν πέφυκε Metaphys. VI. 13. (p. 1038. b. 11.), quod idem in genus valet, ἐπεκτείνει ἐπὶ πλείον, se extendit ad plura, ambitus notionis est major Anal. post. II. 13. (p. 96. a. 24.). Sed quum a genere internoscatur, genus superius vel summum intelligendum est. Nam tertium οὐσία est genus, quod diversas complectitur species Metaph. IX. 8. (p. 1057. b. 37.): ἀνάγκη ἐν γένει τῶ αὐτῷ εἶναι τὰ ἕτερα τῷ εἶδει, genus idem, species diversae. Denique est subjectum ὑποκειμενον, cui adhaeret. Sic, ut exemplo illustremus, si tenes manu circulum, οὐσία, substantia ejus est: linea curva ubique pariter a puncto medio distans, atque id ipsum est τὸ τί ἦν εἶναι circulo, id quod sine materia naturam (formam) circuli facit, id quod circulus per se est, οὐσία πρώτη. Κύκλον νοητόν nuncupat et opponit αἰσθητόν, forte ligneum Metaph. VI. 10. (p. 1036. a. 3.). Deinde ad substantiam ejus pertinet, quod res est, vel quod omnino aliquid est (Ding), τὸ καθόλου, sed τὸ ὄν genus esse negat Anal. post II. 7. (p. 92. b. 14.)⁹⁾, tum

⁹⁾ Verba haec sunt: τὸ δ' εἶναι οὐκ οὐσία οὐδενί· οὐ γὰρ γένος τὸ ὄν, exstare nulli rei est οὐσία, non enim τὸ ὄν, i. e. exstans, aliquid quod exstat, genus est ullius rei; quae quidem pugnare videntur cum iis, quae p. 11. ex Aristotelis Metaph. VI. 7. (p. 1032. b. 14.) attulimus: λέγω δ' οὐσίαν ἄνευ ὕλης τὸ τί ἦν εἶναι. Sed si perpenderis,

quod figura est, *γένος*, ad quam tanquam species pertinet. Denique ad circuli *οὐσίαν* referendum est id, quod manu tenes, sive sit lignum sive ferrum sive aurum, materia, ex qua circulus confectus est. Hoc est *ὑποκείμενον*, substratum rei, in quo res exstat et per hominum sensus cognoscitur. Quare etiam dicit Aristoteles *Metaph. VI. 3.* (p. 1029. a. 2.), substantiam dici id, ex quo res facta sit, deinde formam, quam habeat, *τὸ σχῆμα τῆς ἰδέας* (lin. 4.), denique rem ipsam ex materia et forma compositam. Novit idem etiam *οὐσίαν ὑλικήν* *Metaph. VII. 4.* (pag. 1044. a. 15.) *VIII. 7.* (pag. 1049. a. 36.). Nam *οὐσία* ei indicat omnino principia rerum, prima rerum stamina, simplicia corpora, elementa, terram, ignem, aquam et quae sunt ejusmodi (p. 1017. b. 10.). Sic materiam, in qua rei ex ea factae principium inest, *οὐσίαν* dicit *ὑλικήν*, at principium rerum in forma, *οὐσίαν ἄνευ ὕλης*, quae quidem est *τὸ τί ἦν εἶναι*, in qua nihil inest praeter notas ad rem necessarias, sine quibus res cogitari non possit. Sic circulus, qualis a mathematicis describitur, est cogitatum quid et habet essentiam formae circuli, contra si scriptus est in tabula, inest ei aliquid materiae, solet plerumque ex creta factus esse. Creta igitur est *οὐσία ὑλική*, sed circuli notio a mathematico concepta *οὐσία ἄνευ ὕλης* vel *τὸ τί ἦν εἶναι*.

Praeterea si *Metaphys. VI. 6.* (p. 1031. a. 17.) dicit: *ἕκαστον οὐκ ἄλλο δοκεῖ εἶναι τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι λέγεται εἶναι ἢ ἐκάστου οὐ-*

εἶναι vel idem significare, quod: rei naturam efficere et essentiam (das Wesen ausmachen) vel idem, quod: exstare, ad res, quae creatae vel factae sunt, pertinere (das Daseyn haben), esse vel logicum et significare, quod est in cogitatione et notatione, vel metaphysicum, et indicare id, quod exstat extra cogitationem: facile *εἶναι* in: *τί ἦν εἶναι*, ita intelliges, ut sit quod rei naturam efficiat et essentiam. Hoc profecto pertinet ad *οὐσίαν*. At si negat Aristoteles, *εἶναι* ulli rei *οὐσίαν* unquam esse, altera significatione hoc vult, ad nullius rei naturam id pertinere, ut sit vel exstet. Nam ad notionem rei id referri non potest, quod exstat. Eadem est notio centum numerorum, quos mente cogitas, et centum numerorum, quos in marsupio habes. Ergo etiam *τὸ ὄν* hac significatione non potest genus rei esse; genus enim ad rei notionem quam maxime pertinet. Ipsum *εἶναι*, exstare ne ad dei quidem naturam referri, neque virtus vel qualitas divinis haberi potest, ut voluerunt, qui ex ipsa dei perfectissima natura argumentati sunt, Deum non posse non esse, quod quidem argumentum, ontologicum appellant, jam dudum explosum est. Est quidem *τὸ εἶναι τῷ θεῷ* i. e. ad numen divinum ita pertinens, ut sine eo numen cogitari nequeat, id ipsum, quod natura perfectissima est, sed non est idem, quod: exstare.

σία, hoc declarat, unamquamque rem ipsam per se sine iis, quae fortuito ad naturam accedunt, et τὸ τί ἦν εἶναι unum idemque esse. Contra si quis rei addit fortuitum, quod ad naturam ejus non pertinet, τὸ κατὰ συμβεβηκὸς λεγόμενον, si dicit pro homine: homo albus, tunc τί ἦν εἶναι et res ipsa (καὶ αὐτό) minime idem est. Namque tunc res ipsa est: homo albus, sed ad: τί ἦν εἶναι (ἀνθρώπων), ad essentiam hominis color albus nequaquam pertinet. Sequitur, quod necesse esse dicit, ut ἀγαθὸν et ἀγαθῶ εἶναι, καλὸν et καλῶ εἶναι unum idemque sit, si quaecunque demum res non per aliud dicatur, sed per se, et sua prima significatione Metaphys. VI. 6. (p. 1031. b. 11.). Nam si ἀγαθὸς dicitur per se et prima significatione, idem intelligitur, cui est τὸ ἀγαθῶ εἶναι, qui omnia habet, quae ad essentiam boni requiruntur et nihil amplius.

Nec praetermittendum, quod Metaphys. VI. 10. (p. 1036. a. 1.) legimus: τὸ γὰρ κύκλω εἶναι καὶ κύκλος ταῦτό, naturam formae circuli, vel formam circuli esse idem atque circulum ipsum, qualis scilicet cogitur a mathematicis, qui nihil continet, nisi quod ab eo separari non potest, in quo ipsius natura consistit. Ibidem de anima (ψυχῆ) idem dicit. Nam ea non complectitur, nisi quod ad formae naturam pertinet, materiae quippe expers.

Ceterum verba Aristotelis Metaphys. VI. 6. (p. 1031. a. 30.): φύσις πρότεροι, οἷας φασὶ τὰς ἰδέας εἶναι τινες, nos ad ideas Platonis deducunt, nec possumus negare, nobis Platonis verba in dialogo Phaedone pag. 74. (ed. Astii tom. I. p. 514.) οὐ ταῦτόν ἐστιν ταῦτά τε τὰ ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον paene idem describere videri, quod Aristoteles verbis: τὸ τί ἦν εἶναι declaravit. Nam αὐτὸ τὸ ἴσον est aequale per se, notio nihil complectens, nisi notas, quibus aequale efficitur, sine quibus aequale esse non possit. Sed τὰ ἴσα sunt aequalia a rerum natura nobis oblata, quae notionem non penitus explent; nihil tam aequale est, ut notio postulat, ὁρέγεται εἶναι οἷον τὸ ἴσον, dicit pag. 75., ἔχει δὲ ἐνδεστέρω, res notioni quidem convenire appetit, neque tamen eam omnino assequitur. Τὸ ἴσον est idea aequalitatis, quasi φύσις πρότερα, natura quaedam prior, cui accommodatum id esse judicatur, quod ex rerum usu aequale cognoscimus. Sic a Platone discrimen inter Aristotelicum: τί ἐστι sc. τὸ πρᾶγμα; et: τί ἦν εἶναι sc. τῶ πρᾶγματι; discere possumus. Namque si quaeris: quid est res? respondeas oportet: ἴσον, at si quaeris: τί ἦν εἶναι; respondendum: τὸ ἴσον. Si interrogas: quid est illud animal? responde: equus, at si interrogas: quae est illius animalis natura vel essentia, τί ἦν εἶναι; exponere debes, quae sint equo propria et faciant, ut illud animal equus sit, neque aliud.

Neque tamen proprium (*ἴδιον*) Aristoteli idem est, quod *τὸ τί ἦν εἶναι*. Utrumque idem esse claris verbis negat Topic. I. 5. (p. 102. a. 18.), ac dicit: *ἴδιον μόνῳ ὑπάρχει καὶ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος*, ergo proprium id esse putat, quod soli rei inest, neque aliis simul, et quod cum re ipsa recipitur. Homo, inquit, est capax grammaticae discendae; et qui grammaticae discendae capax est, homo est. Ergo est hoc homini proprium, nec tamen declarat *τὸ τί ἦν εἶναι* homini, hominis essentiam et naturam, quae est in eo, ut sit animal rationale. Contra homini neque hoc *ἴδιον*, ut animal sit, neque hoc, ut rationem habeat, quam etiam angelis esse statuimus. At totum, si conjunxeris illa verba: animal rationale, est homini proprium, *ἴδιον τὸ πᾶν αἶτ* Analyt. post. II. 6. (pag. 92. a. 8.), et addit: *τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ εἶναι ἐκεῖνο*, et Anal. post. II. 13. (p. 96 a. 33.) haec invenis: *ἐκαστον μὲν ἐπὶ πλείον ὑπάρξει, ἅπαντα δὲ μὴ ἐπὶ πλείον*. Praeterea (p. 92. a. 8.) propria tantum dicit esse in *τῷ τί ἐστι. ταδι δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα*. Potest etiam aliquid, quod accidens est, alicui proprium esse. Sic Napoleon solus imperator Galliae fuit. Hoc ei erat proprium, et si dixeris: Napoleon erat imperator Galliae, hoc ita invertere potes: Imperator Galliae erat Napoleon. Alterum alteri licet substituere. Nam imperatore Galliae commemorato non potest intelligi nisi Napoleon. Alius enim nullus erat, nec tamen hoc referri potest ad *τὸ τί ἦν εἶναι* Napoleonti. Namque est accidens, *συμβεβηγός*, quod rebus vere inest, nec tamen necessario, *ὃ ὑπάρχει μὲν τινὶ καὶ ἀληθῆς εἰπεῖν, οὐ μὲντοι ἐξ ἀνάγκης* Metaph. IV. 30. (p. 1025. a. 14.). Possis igitur Aristotelico: *τὸ τί ἦν εἶναι*, quod ad rei essentiam pertinet, opponere: *τὸ τί ἐδύνατο εἶναι*, accidens, fortuitum, quod rei non repugnat.

Interdum ita disserit Aristoteles, ut *τί ἐστι* de genere rei intelligendum esse videatur opposito differentiae, quam specificam nuncupant. Sic Topic. VI. 5. (p. 142. b. 23.) vitium definientis esse ait, si non dicat *τοῦ λόγου τὸ τί ἐστίν*, si v. c. aliquis dixerit: corpus est, quod habet tres dimensiones (*διαστάσεις*), quia omiserit, *τί ὃν τρεῖς ἔχει διαστάσεις*, ergo genus (lin. 26.); atque adeo adjicit: *τὸ δὲ γένος βούλεται τὸ τί ἐστι σημαίνειν* (lin. 27.). Et Anal. post. II. 3. (p. 90. b. 4.) *τὸ τί ἐστίν*, inquit, *ἅπαν καθόλου καὶ κατηγορικόν*. Igitur *τί ἐστίν* est universale et affirmativum. Ergo intelligit ita, ut sit aliquid, quod vere exstat; nam neminem nosse dicit id, quod non sit; necesse enim esse, ut qui sciat, quid sit aliquid, etiam sciat, hoc exstare, *ὅτι ἔστιν* Anal. post. II. 7. (p. 92. b. 4.). Rei enim, quae non sit, neminem nosse posse, nisi quid significet

nomen (lin. 7.). Utitur exemplo verbi *τραγέλαφος*, animalis ficti, quod quale sit, nemo sciat, quia omnino non sit, sed nomen esse compositum ex nomine hirci et cervi omnes sciunt¹⁰⁾, nominis vero interpretationem negat definitionem rei esse. Si igitur *τί ἐστι* ad id referendum est, quod exstat, facile elucet, quomodo differat ab altero: *τί ἦν εἶναι*, quod quidem ad rei formam sine materia pertinens non exstat, sed tantum mente concipi potest.¹¹⁾ Quare *Metaphys. VII. 6.* (p. 1045. a. 31.) aliam causam, cur id, quod sphaera esse possit (*δυνάμει σφαῖρα*), re vera (*ἐνεργεία*) sit sphaera, esse negat, quam *τὸ τί ἦν εἶναι* sc. sphaerae. Globus est lignum, quod quum globi formam accipere potuerit, nunc hac assumpta ipsa natura et essentia globus est. Itaque *Metaphys. XI. 8.* (p. 1074. a. 35.) *τὸ τί ἦν εἶναι* dicit *ἐντελέχειαν*, efficaciam, actum, quia efficiat, ut res sit haec, neque alia. Illud *τί ἦν εἶναι*, ipsum materiae quidem expers, in se habet causam, cur materia aliquid sit, v. c. sphaera. Neque negligenda, quae *Ethic. ad Nic. II. 6.* (p. 1107. a. 6.) leguntur: *κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή*, substantia et ratione ejus naturam indicante medium quid virtus est, vel medietas¹²⁾ sc. inter duo vitia, v. c. parsimonia inter avaritiam et profusionem, et quidem: *κατὰ δὲ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ ἀκρότης* (lin. 7.), praestantia et bonitate summum.

¹⁰⁾ Plato de rep. 6. p. 488. (ed. Astii tom. IV. p. 326.): *οἱ γραφεῖς*, inquit, *τραγέλαφους καὶ τὰ τοιαῦτα μὲν γράφουσι*. Posteriore aetate vivum animal ita nuncupatum est, forte illud, quod hodie Gnu dicitur, ex cervi, hirci vel bovis et equi corpore compositum.

¹¹⁾ Ad explanandum discrimen inter *τὸ τί ἐστι* et *τὸ τί ἦν εἶναι* *Metaph. V. 1.* (p. 1025. b. 32.) et saepius Aristoteles utitur exemplo *τοῦ σιμοῦ* et *τοῦ κοίλου*. Simum est exemplum *τοῦ τί ἐστι*, *συνειλημμένον ἐστὶ μετὰ τῆς ὕλης*. Itaque *Metaphys. VI. 5.* (p. 1030. b. 30.) Simum, inquit, dici non potest sine re, cujus est affectio, per se. Nam est cavitas in naso. Cavum autem est forma cavitatis sine materia sensibili, *ἀνευ ὕλης αἰσθητῆς*. Est igitur exemplum *τοῦ τί ἦν εἶναι*. Quodsi *Metaphys. VI. 10.* (p. 1036. a. 9.) *ὕλη αἰσθητῆς*, materiae sensibili opponit *νοητὴν*, quae non sentiri, sed tantum cogitari potest, hujus exemplum profert res mathematicas, quae pertinent ad aliquid, quod sensu percipi non potest. Nunquam geometrica forma depicta respondet figurae, qualem rerum mathematicarum peritus mente concepit.

¹²⁾ Hac voce Cicero graecam *μεσότης* reddidit in fragm. de univ. 7.

nomen (lin. 7.). Ut
sit, nemo sciat, quia
hirci et cervi omnes s
rei esse. Si igitur t
quomodo differat ab a
teria pertinens non e
phys. VII. 6. (p. 104
sit (*δυνάμει σφαῖρα*)
ἢν εἶναι sc. sphaerae.
tuerit, nunc hac as
XI. 8. (p. 1074. a. 3
quia efficiat, ut res s
quidem expers, in se
Neque negligenda, q
μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τ
substantia et ratione
tas¹²⁾ sc. inter duo
dem: *κατὰ δὲ τὸ ἄρ*
summum.

¹⁰⁾ Plato de rep.
πραγελάρους καὶ τὰ
animal ita nuncupatum
bovis et equi corpore

¹¹⁾ Ad explanandu
(p. 1025. b. 32.) et sa
Simum est exemplum
Metaphys. VI. 5. (p.
affectio, per se. Nam
ria sensibili, *ἀνευ ὕλ*
Metaphys. VI. 10. (p.
quae non sentiri, sed t
quae pertinent ad aliq
depicta respondet figur

¹²⁾ Hac voce Cice

© The Tiffen Company, 2007

TIFFEN® Gray Scale

A 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

ficti, quod quale
situm ex nomine
regat definitionem
at, facile elucet,
formam sine ma-
¹¹⁾ Quare Meta-
sphaera esse pos-
regat, quam τὸ τί
mam accipere po-
Itaque Metaphys.
fficaciam, actum,
, ipsum materiae
, v. c. sphaera.
) leguntur: *κατὰ*
ἢς ἐστὶν ἡ ἀρετή,
as est, vel medie-
ofusionem, et qui-
tantia et bonitate

γραφεῖς, inquit,
iore aetate vivum
ex cervi, hirci vel

ἢναι Metaph. V. 1.
ὑ et τοῦ χοίλου.
τῆς ὕλης. Itaque
sine re, cuius est
cavitatis sine mate-
ἢν εἶναι. Quodsi
li opponit *νοητὴν*,
t res mathematicas,
m geometrica forma
nente concepit.

niv. 7.